

BOGORODICA U SUVREMENOJ HRVATSKOJ TEOLOGIJI

DR. ADALBERT REBIĆ

U suvremenoj hrvatskoj teologiji Bogorodica zauzima istaknuto mjesto. Njoj je posvećeno nekoliko zbornika, monografijâ, list *Marija* i mnogobrojni članci naših hrvatskih teologa.

Kamen međaš našeg istraživanja jest Drugi vatikanski sabor i vrijeme održavanja XI. međunarodnoga mariološkog kongresa u Huelvi 1991. Tako je tema ovog rada samim time ograničena na vrijeme poslije Drugoga vatikanskog sabora.

Drugi vatikanski sabor nije raspravljao o mariologiji odijeljeno i samostalno, nego utkavši je u raspravu o Kristu i o Crkvi. Povezao je mariologiju s kristologijom i ekleziologijom. Vjernicima je uistinu bilo potrebno predložiti nauku o Mariji u skladu s poviješću spasenja. Nakon Drugoga vatikanskog sabora i nakon mnogih vrlo ozbiljnih biblijskih i marioloških studija, mariologija je uspjela naći svoje dostojno mjesto unutar cjelokupne teologije. Razne smjerove u obradi mariologije poslije Dugoga vatikanskog sabora prikazali su autori u zbornom djelu *Pokoncilski teološki razvoj i mariologija* (Rim, 1978).¹

U ovom kratkom prikazu iznijet ću samo važnije monografije, djela i članke.

HMI I MARIOLOŠKI KONGRESI

Novom zamahu mariologije na hrvatskom tlu dao je, bez sumnje, *VI. međunarodni mariološko-marijanski kongres* koji je 1971. održan u Zagrebu i u Mariji Bistrici. Plod tog kongresa, zaslugom tadašnjeg predsjednika Papinske međunarodne marijanske akademije (skraćeno PAMI) oca Karla Balića, bijaše osnivanje Hrvatskoga mariološkog instituta (HMI). Odmah od samog početka po-

---

¹ A. REBIĆ, *Pokoncilski teološki razvoj i mariologija* (Rim, 1978), recenzija u *Bogoslovskoj smotri* 52 (1982) 410-420.

svetio se radu tog Instituta potpisnik ovih redaka kao dopredsjednik Instituta i glavni predsjedavajući, budući da prvi predsjednik otac Karlo Balić, u Rimu, nije bio u mogućnosti upravljati Institutom.

HMI je osnovan 1974. u okviru Katoličkoga bogoslovnog fakulteta kao jedna od njegovih djelatnosti u smislu Statuta Fakulteta. Svrha mu bijaše dvostruka. Prvo: promicati i ostvarivati znanstveno proučavanje povijesno-kritičkih i spekulativno-teoloških problema o Bogorodici unutar otajstva Krista i Crkve u smjeru koji je zacrtao Drugi vatikanski sabor u Dogmatskoj konstituciji »Lumen gentium«. Dakako, u tom proučavanju HMI treba posebno voditi računa o prošlosti i sadašnjosti Katoličke Crkve i kršćanske vjere među Hrvatima. Drugo: HMI treba promicati autentično štovanje Bogorodice, posebno u našim krajevima.

HMI je dosad kroz 18 godina svojeg postojanja marljivo radio na ostvarivanju svojih ciljeva. U nekoliko je navrata priredio hrvatsku sekciju unutar međunarodnih marioloških kongresa (Rim, 1975; Zaragoza, 1979; Malta, 1983; Kevelaer, 1987; Huelva, 1992) te četiriju samostalnih marioloških simpozija (u Splitu 1976. s temom »Bogorodica u hrvatskom narodu«, na Mariji Bistrici 1981. s temom »Pučka pobožnost s osobitim obzirom na štovanje Gospe«, u Zagrebu 1984. s temom »Naša prošteništa i Crkva na putu« te opet u Zagrebu 1988. s temom »Blažena Djevica Marija u kršćanskoj duhovnosti«. Radovi s tih kongresa i simpozija objavljeni su u izdavačkoj kući »Kršćanska sadašnjost«, odnosno u »Bogoslovskoj smotri«:

1. Adalbert Rebić (priredio), *Bogorodica u hrvatskom narodu*, Zbornik radova s Prvog hrvatskog mariološkog kongresa, KS, Zagreb, 1978, 362 stranice;

2. *Pučka pobožnost s osobitim obzirom na štovanje Gospe*, Bogoslovska smotra 53 (1983), br. 2–3, str. 163–183;

3. Adalbert Rebić (priredio), *Naša prošteništa i Crkva na putu*, KS, Zagreb, 1985, str. 465–692 (impaginacija je od Bogoslovske smotre 54 (1984), gdje su izvorno objavljeni radovi Trećeg hrvatskog mariološkog simpozija;

4. Adalbert Rebić – Jakov Mamić (priredili), *Blažena Djevica Marija u kršćanskoj duhovnosti*, KS, Zagreb, 1988, 141 stranica;

5. Adalbert Rebić (priredio), *Advocata Croatiae*, Zbornik radova hrvatske sekcije VIII. međunarodnog mariološkog i XV. marijanskog kongresa u Zaragozi, KS, Zagreb, 1981, 326 stranica;

6. Adalbert Rebić (priredio), *Mundi melioris origo. Marija i Hrvati u barokno doba*, Zbornik radova hrvatske sekcije IX. međunarodnog mariološkog kongresa na Malti, KS, Zagreb, 1983, 345 stranica;

7. Adalbert Rebić (priredio), *Štovanje Bogorodice u Hrvata u XIX. i XX. stoljeću*, Zbornik radova s X. međunarodnog mariološkog kongresa hrvatske sekcije u Kevelaeru, KS, Zagreb, 1990, 237 stranica.

Ti su zbornici izvanredno obogaćenje hrvatske teološke, posebno mariološke misli. Ti teološki radovi doprinosu ne samo razvoju hrvatske mariologije nego općenito boljem poznavanju hrvatske kulturne baštine koju su naši predci gajili kroz povijest.

1. BOGORODICA U HRVATSKOM NARODU, KS, Zagreb, 1978, 362 stranice.

To je zbornik radova Prvog hrvatskog mariološkog simpozija, održanoga u Splitu 1976. Na njem su naši teolozi obradili lik Bogorodice kroz povijest Crkve u Hrvata i tako značajno pridonijeli razvoju hrvatske mariologije.

Tomislav Šagi-Bunić obradio je mariološku misao hrvatskog teologa Stjepana Bakšića, Dinko Aračić ulogu Karla Balića na Drugome vatikanskom saboru, Mato Zovkić iznio je mariološke prouke sarajevskog nadbiskupa Stadlera u njegovim poslanicama, Ratko Perić Marijino materinstvo i majčinstvo Crkve, povlačeći paralele između Marije i Crkve. Drugi su teolozi obrađivali štovanje Bogorodice na hrvatskom prostoru kroz povijest.

2. PUČKA POBOŽNOST S OSOBITIM OBZIROM NA ŠTOVANJE GOSPE. Objavljeno u BS 53 (1983), broj 2–3, str. 163–183.

Na drugom hrvatskome mariološkom simpoziju, održanom u Zagrebu 1981, teolozi su razradili temu pučke pobožnosti s osobitim osvrtom na štovanje Blažene Djevice Marije kod Hrvata. Tomislav Šagi-Bunić obradio je temu *sensus fidelium* kršćanskog naroda, osvrnuvši se pritom na to kako funkcionira *sensus fidelium* na području mariologije. Ukazao je na važnost marijanskih prošteništa i na hodočašća. Dinko Aračić je i ovaj put posegnuo za svojim učiteljem Karlom Balićem i pokazao koju je ulogu Balić imao u razvoju marijanske pobožnosti kao animator marioloških i marijanskih kongresa. Aračić je istaknuo Balićeve značajke glede mariologije: u teološkom razglabanju deduktivna metoda, izuzetna važnost crkvenog učiteljstva i golemo značenje *sensus fideliuma* za razvoj marijanskih dogmi. Balićevi kongresi znakovit su izraz pučke pobožnosti i stjecišta gdje se ta pobožnost produbljivala, čistila i dalje širila. Tu su se susretale znanost i pučka pobožnost. Zato je Balić spajao mariološke kongrese (znanstveno istraživanje) s marijanskim kongresima (pučka pobožnost). Poznata je Balićeva izreka: »Dok teolozi raspravljaju – Božji narod vjeruje.« *Sensus fidelium* u marijanskoj pobožnosti bio je specifikum Balićeve mariološke misli.

Bonaventura Duda obradio je marijanske crkvene popijevke i »Marialis cultus« pape Pavla VI. Za hrvatske crkvene marijanske popijevke naveo je sljedeće značajke: one su biblijske, liturgijske, ekumenske i antropološke.

Drugi su teolozi i kulturni javni djelatnici obradili hrvatska hodočašća u Loreto (N. Roščić), marijansku pobožnost podunavskih Hrvata (A. Sekulić), štovanje Gospe u marijanskim bratovštinama u krčkoj biskupiji, hrvatske marijanske titule (P. Belić), euharistiju u marijanskim svetištima (A. Benvenin) i sakrament pokore u marijanskim svetištima (Z. B. Šagi)...

3. NAŠA PROŠTENIŠTA I CRKVA NA PUTU, Zagreb, 1985, str. 465–692. Separatno izdanje iz Bogoslovske smotre 54 (1984).

Tu su sabrani radovi Trećeg hrvatskog mariološkog simpozija, održanoga u Zagrebu 1984. u povodu 300. obljetnice bistričkog jubileja, na temu »Naša prošteništa i Crkva na putu«.

Anton Benvenin obradio je temu »Doživljavanje Crkve u marijanskim svetištima«. Organiziran je tom zgodom Okrugli stol na temu »Bistrička hodočašćenja novijeg vremena«.

4. BDM U KRŠĆANSKOJ DUHOVNOSTI, Zagreb, 1988, 141 stranica.

U ovom zborniku sabrani su radovi s Prve permanentne formacije Instituta za kršćansku duhovnost i HMI 15–20. veljače 1988. U radovima pisci su pokušali ocrtati BDM kao onu koja je bila otvorena Božjoj Riječi i poruci, prihvatila je spremno svim svojim bićem, o njoj ustrajno i stalno razmišljala i po njoj živjela. Ona je Djeвица koja moli, koja rađa, koja prinosi i prikazuje svu sebe Bogu, usmjerena na Krista i sve nas Kristu usmjerava.

Prvi je rad doprinos B. Dude o novim mariološkim naglascima u enciklici pape Ivana Pavla II. »Redemptor hominis«. Z. Tenšek obradio je mjesto BDM u pučkoj pobožnosti. Ukazao je na pastoralnu vrijednost marijanskog usmjerenja pučke pobožnosti, na potrebu vrednovanja pučke pobožnosti i na novu evangelizaciju pučke marijanske pobožnosti.

A.–M. Grünfelder istaknula je Marijinu poruku suvremenom čovjeku. P. Bašić piše o Marijinoj prisutnosti u liturgiji. J. Mamić obrađuje marijanski vid kršćanske duhovnosti. Z. I. Herman piše o Mariji u kontekstu Otk 12. M. Zovkić razrađuje temu »Majka Isusova među Isusovim učenicima prema Ivanovu evanđelju«. T. Pervan piše o Mariji – kćeri sionskoj i o navještenju prema Lukinu evanđelju. A. Rebić iznosi i tumači starozavjetnu pozadinu Lk 1–2. Luka je naime, opisujući djetinjstvo Isusovo, posegnuo za starozavjetnim jezikom i stilom da bi tako izrazio svoju vjeru u Isusa Mesiju, Sina Svevišnjega, Spasitelja i Otkupitelja, Mironosca i dovršitelja Božjih obećanja.

5. PROŠLOST I SADAŠNJOST TRSATSKOG SVETIŠTA. Zbornik radova sa simpozija HMI i franjevačkog samostana na Trsatu, održanoga 11. i 12. svibnja 1990. Radovi objavljeni u časopisu Dometi 24 (1991), br. 1/2/3/, str. 1–190. Na simpoziju su i u ovom zborniku sačuvani dragocjeni radovi domaćih i inozemnih teologa i drugih znanstvenika.

M. Bogović dao je povijesni prikaz trsatskog svetišta. G. Santanarelli prikazao je svetište u Loretu i veze s našim pukom koji je onamo oduvijek hodočastio. Radmila Matejčić i Nina Kudiš prikazale su marijanske teme u slikama na Trsatu. Lelja Dobronić osvjetlila je Marijine likove u franjevačkim crkvama i samostanima Hrvatske provincije franjevaca sv. Ćirila i Metoda. Ima u tom zborniku i drugih vrlo zapaženih radova, međutim nisu u izravnoj vezi s temom štovanja Bogorodice.

6. ZBORNICI RADOVA S MEĐUNARODNIH MARIOLOŠKIH KONGRESA (vidi gore).

Na međunarodnim mariološkim kongresima hrvatski su teolozi i drugi javni kulturni djelatnici obradili marijanski nauk i štovanje Marije u Hrvata od 12. stoljeća pa do današnjih vremena. Uz mariološke i marijanske prouke obrađena je u širem smislu i kulturna baština Hrvata kroz povijest.

U tim su monografijama obrađene različite teme štovanja BDM i elementi mariologije slijedeći povijest kršćanstva u Hrvata od 11. stoljeća pa do danas. Nemoguće je tu sadržajno iznijeti sve radove. Onaj koji na kongresima nije bio treba te zbornike uzeti u ruke i prelistavati i čitati.

U Hrvatskoj poslije Drugoga vatikanskog sabora izlaze časopisi koji su posvećeni Mariji.

Tu treba spomenuti najprije vjerski list za Marijine štovatelje MARIJA, koji izlazi u Sinju, u suradnji s franjevcima Provincije presvetog Otkupitelja. Na ovom kongresu posebno je obrađen doprinos lista *Marija* hrvatskoj mariologiji, pa skrećem pozornost čitatelja na taj doprinos (objavljen u ovom zborniku).

Niz spomena vrijednih marioloških radova objavljeno je u bogoslovnom časopisu *Bogoslovska smotra* (u kojoj su svoje mariološke i marijanske prouke objavljivali B. Duda, J. Kuničić, Lj. Rupčić, A. Rebić, T. Šagi-Bunić) i *Obnovljeni život* (o Mariji pisali T. Jablanović, A. Katalinić, C. Tomić, R. Brajičić).

Od drugih časopisa u kojima su objavljivani marijanski napisi valja spomenuti *Glasnik Srca Isusova i Marijina* (Zagreb), *Kanu* (Zagreb, KS), *Veritas* (Zagreb, OFMConv), *Radasnu vijest* (Sarajevo), *Don Bosca* (Zagreb, salezijanci), *Glas Koncila* i druge listove. U tim su časopisima objavljivani marijanski radovi namijenjeni pobožnom čitateljstvu, prilikom marijanskih blagdana ili pak prilikom svibnja i listopada.

MARIOLOŠKE PROUKE HRVATSKIH TEOLOGA POSLIJE DRUGOGA VATIKANSKOG KONCILIA

U prvom odlomku iznio sam faktografski hrvatske pokušaje marioloških prouka unutar hrvatskih marioloških simpozija i međunarodnih marioloških kongresa. Bilo bi potrebno mnogo stranica i mnogo vremena da prikazemo sve pojedine radove koji su sačuvani u gore navedenim zbornicima, koji predstavljaju neprocjenjivo blago hrvatske kulture općenito i hrvatske mariologije napose.

Ovdje se sada želim zadržati na nekim osobama koje su značajnije pridonijele hrvatskoj mariologiji.

Karlo Balić (1899–1977)

Karlo Balić je bez sumnje naš najveći hrvatski i međunarodni mariolog. Svoja mariološka istraživanja započeo je u svojoj domovini Hrvatskoj, a nastavio ih, i to u veoma zamašnom opsegu, u Rimu, gdje je osnovao Marijansku akademiju. Još prije drugoga svjetskog rata započeo je u Hrvatskoj izdavati književni niz Bibliotheca Mariana Medii Aevi u kojem je objelodanio svoje dvije važne studije.²

² K. BALIĆ, *Joannis de Polliaco et Joannis de Neapoli quaestiones disputatae de immaculata conceptione BMV*, Šibenik, 1931; *Joannis Duns Scoti, doctoris mariani, Theologiae marianae elementa*, Šibenik, 1933.

Osim ovih veoma važnih studija objavio je dvije izvrsne prouke o Mariji (*Marija, posrednica naša*, Nova revija, 1928, te *Marija i kršćansko osjećanje*, Nova revija, 1931).

Godine 1946. Balić je u Rimu na Papinskom ateneumu »Antonianum« utemeljio Franjevačko marijansko povjereništvo, koje je kasnije preimenovao u Međunarodnu marijansku akademiju, odnosno Papinsku međunarodnu marijansku akademiju (PAMI). Godine 1950. organizirao je u Rimu, prigodom proglašenja dogme Marijina uznesenja, prvi mariološki kongres (i osmi marijanski kongres). Od tada pa do svoje smrti Balić je organizirao sedam međunarodnih marioloških i marijanskih kongresa na kojima je obradio mariologiju i štovanje Bogorodice polazeći od Svetog pisma Novoga zavjeta kroz povijest Crkve sve do vremena Tridentskoga crkvenog sabora. Obradio je na tim mariološkim kongresima petnaest stoljeća mariologije i štovanja Bogorodice.

Balić je imao istaknutu ulogu na Drugome vatikanskom saboru u pripremi VIII. poglavlja Dogmatske konstitucije »Lumen gentium« u kojem je iznesen nauk Crkve o Bogorodici.

Na mariološkim kongresima zapažena su njegova uvodna i zaključna izlaganja, a osobito dva predavanja: *Conciderationes circa »Transitum BMV Pseudo-Melitonis«* (Lisabon, 1967), *De titulo »mediatrix« Beatae Mariae Virgini adscripto* (Zagreb, 1971). U svom prvom radu Balić proučava apokrif »Transitus BMV«, koji je zapisan u kodeksima u 11. stoljeću i iznosi elemente marijanskog kulta sadržane u tom apokrifu. U svom drugom radu razlaže nauk o posredništvu Marijinu pozivajući se na nauk Drugoga vatikanskog sabora (LG, 54). Balić ističe da iz toga što Sabor nije htio upotrijebiti taj naziv za Mariju ne slijedi da Sabor zabranjuje ili osuđuje naziv »Posrednice«, kao što to neki misle i pišu.³

Osobito su vrijedni njegovi mariološki radovi, objavljeni izvan konteksta marioloških kongresa. Iz samih naslova vidi se Balićevo zalaganje i njegovo zanimanje koje se kretalo između studija velikoga srednjovjekovnog teologa Duns Scota i Blažene Djevice Marije. Njegove radove navest ću vremenskim redoslijedom (dakako, popis nije potpun; donosim samo one radove koji su za mariologiju važniji):

1. *De proclamato Assumptionis dogmate prae theologorum doctrinis et Ecclesiae vitae.*⁴ U ovom članku raščlanjuje i tumači Apostolsku konstituciju »*Munificentissimus Deus*« o uznesenju BDM na nebo;

2. *Joannes Duns Scotus et historia immaculatae conceptionis;*⁵

3. *De significatione interventus Joannis Duns Scoti in historia dogmatis immaculatae conceptionis;*⁶

---

³ Opširnije o tome: A. REBIĆ, *Štovanje Marije i nauka o Mariji u razdoblju od VI. do XI. stoljeća*, u: BS 44 (1974), str. 379 sl.

⁴ *Antonianum* 26 (1951) 3–39.

⁵ *Antonianum* 30 (1955) 349–488.

⁶ *Virgo immaculata*, vol. III, fasc. I, Rim, 1957, str. 50–171.

4. De regula mariologica Joannis Duns Scoti;⁷
5. De mariologia Pii papae XII;⁸
6. Maria in corpore Christi mystico quod est Ecclesia;⁹
7. La marilogia es punto de convergencia o de divergencia para la union?¹⁰
8. Naturalezza de la maternidad espiritual di Maria;¹¹
9. Maria nel concilio de Efeso e negli altri concili.¹² U ovome svom radu Balić ponavlja ono što je već 1931. napisao pod naslovom »Marija i kršćansko osjećanje«.¹³

10. La Vergine Maria nel magistero dei sommi Pontefici.¹⁴ Ovdje obrađuje što o Mariji naučavaju crkveni sabori i rimski biskupi sve od Efeškog sabora pa do enciklike *Lux veritatis* pape Pija XI. 1931. Poslije Efeza rimski biskupi nikad nisu prestali potvrđivati Marijino bogomaterinstvo i njezino trajno djevičanstvo.

11. Joannes Duns Scotus et epistula apostolica »Alma Parens«.¹⁵ Ovo je popratni komentar apostolskog pisma pape Pavla VI. o Duns Scotu 1966. prilikom 700. obljetnice njegova rođenja. Balić ima osobito u vidu ekumenizam. Drži da je Duns Scot pogodan za ekumenizam, budući da je bio iskreni tražitelj istine, a bez istine nema jedinstva. Duns Scot može biti i danas veoma suvremen: u njega glavno mjesto zauzima voluntarizam, a ne intelektualizam, što je i danas česta pojava.

To je Balićev mariološki rad. U odnosu na njega posegnuli smo i za radovima koji su objavljeni prije vremena Drugoga vatikanskog sabora, što izlazi iz okvira našeg zadatka. Međutim, učinili smo to zbog velikoga mariološkog rada i utjecaja Karla Balića na svjetsku mariologiju.

Balićev mariološki rad stručno i opširno prikazao je Dinko Aračić.¹⁶

Tomislav Šagi-Bunić

Objavio je više djela o Mariji i s obzirom na praktičnu teologiju i s obzirom na spekulativnu teologiju. S područja praktične teologije valja spomenuti nje-

⁷ *Euntes doceta* 9 (1956) 11–133.

⁸ *Divinitas* 4 (1959) 1–31.

⁹ *Maria et Ecclesia*, vol. II, Rim, 1959, 435–464.

¹⁰ U zborniku *Ante el II concilio ecumenico vaticano. La unita, exigencia vital de las misiones*, Burgos, 1960, str. 232–250.

¹¹ U: *La Madernidad espiritual de Marija*, Mexico, 1961.

¹² *Divinitas* 23 (1961) 228–251.

¹³ *Nova revija* 10 (1931) 310–329.

¹⁴ *Divinitas* 3 (1961) 623–663.

¹⁵ *Antonianum* 42 (1967) 95–127.

¹⁶ Dinko ARAČIĆ, *La dottrina mariologica negli scritti di Carlo Balić*, disertacija, *Bibliotheca mariana moderni aevi*, nr. 4, Rim, 1980.

gova dva djela, objavljena ciklostilom, u kojima obrađuje nauk o Blaženoj Djevici Mariji. Prvo je djelo *Veliki znak* (Zagreb, 1952), a drugo *Golubica mira* (Zagreb, 1956). Prvo djelo predstavlja zapravo sustavnu školsku mariologiju obrađenu u propovijedima. U tom se djelu već nazire lik velikog teologa koji će poslije otvoriti bogatu riznicu svojega teološkog znanja i razmišljanja općenito a i o Mariji posebno. Drugo djelo također su propovijedi o Mariji.

No ovdje valja iznad svega spomenuti njegove članke objavljene u teološkim časopisima kao što je *Bogoslovska smotra* i u drugim listovima (npr., *Glas Koncila*, *Metanoja*, *Kana* i dr.). U članku *Mariologija Drugog vatikanskog koncila* (BS 54 /1973/ 38–52), što je zapravo predavanje koje je održao na Teološko-pastoralnom tjednu za svećenike u Zagrebu, razrađuje nauk Drugoga vatikanskog sabora o Mariji na temelju raznih saborskih dokumenata a osobito na temelju Konstitucije o Crkvi »Lumen gentium« (poglavlje VIII). Jasno pokazuje koje je novosti Drugi vatikanski sabor donio u razmatranju otajstva Bogorodičina. Razlažući teološke domete Sabora pisac ima pred očima svećenstvo prisutno na Tjednu pa nastoji svoje teološko razlaganje koncilске mariologije pastoralno usmjeriti.

Za papinski dokument »Marialis cultus« (Dokumenti 44, KS, Zagreb, 1975) pisac je osim prijevoda napisao kratak ali izvrstan komentar tog dokumenta. U komentaru je pokazao što je papa Pavao VI. htio poručiti tom apostolskom pobudnicom, kako papa shvaća štovanje Marije i kakvo štovanje preporučuje vjernicima.

Za svetu hrvatsku marijansku godinu priredio je djelce *Kristološka mariologija*.¹⁷ To je prijevod i komentar homilije Prokla Carigradskog o Bogorodici. U svom komentaru Šagi-Bunić nastoji aktualizirati, i to s uspjehom, Proklovu homiliju o Bogorodici. Pokazuje kako je Proklo, ističući upravo kristološki moment mariologije, bio veoma suvremen teolog od kojeg trebamo mnogo učiti.

Šagi-Bunić sudjelovao je kao član HMI na mjesnim hrvatskim mariološkim simpozijima. Na prvom mariološkom simpoziju u Splitu 1976. održao je predavanje o Marijinu posredništvu u misli Stjepana Bakšića (*Bogorodica u hrvatskom narodu*, KS, Zagreb, 1987, str. 32–43). U tom radu Šagi-Bunić je obradio Bakšićeve članke *Marija – naša posrednica* (*Bogoslovska smotra* 1927 – 1929) i *Marija – suradnica našeg otkupljenja* (*Katolički list* 82 /1931/ 143–146; 151–152 i 199–201). Šagi-Bunić je stavio Bakšićev rad u teološki kontekst Hrvatske i Slovenije i općenito Zapada. Bakšić je slijedio zapadne teološke tokove i navrijeme ih prenosio na naše hrvatsko područje (u pogledu Marijina posredništva slijedi rimske teologe I. M. Bovera, G. M. Roschinia i H. Lennerza).

Rudolf Brajčić

Brajčić je profesor dogmatske teologije na teološkom učilištu kod isusovaca u Zagrebu. Napisao je nekoliko članaka, neke u okviru naših marioloških simpozija a neke izvan njih.

¹⁷ T. ŠAGI-BUNIĆ, *Kristološka mariologija*, *Metanoja* 47, KS, Zagreb, 1967.

U članku *Immaculata – Corredemptrix*¹⁸ pisac obrađuje sudjelovanje Bogorodice u djelu našeg otkupljenja. Pokazuje kako je pojam Marije suotkupiteljice tijesno povezan s bezgrešnim začećem. U drugom članku *Rationes naturam regiae potestatis BVM illustrantur*¹⁹ dokazuje da je Bogorodica formalno jurisdikcionalna kraljica. Suotkupiteljsko djelo Marijino spada u *simpliciter esse*, a ne u *melius esse* našeg otkupljenja. Ako su pak ljudi po otkupljenju potčinjeni, potčinjeni su Mariji – tako pisac tog članka – bez koje nema otkupljenja. Marija je – tvrdi nadalje pisac – sve stvorenje primila od Boga na raspolaganje. Marija stoga ima pravo na svako stvorenje. Odatle proizlazi njezina *potestas regia vere jurisdictionalis*.

Na VII. međunarodnom mariološkom kongresu (Rim, 1974) održao je predavanje *Mariološki elementi u Petra Abelarda i teološka slika o Mariji danas*.

Ante Crnica

Ciklostilom je objavio svoje djelo *Hrvati i Marija* (Zagreb, 1963). To je djelo zapravo nacrt njegova većeg djela *Gospina Hrvatska*.

Bonaventura Duda

Bonaventura je plodni katolički pisac. Objavljivao je radove različite naravi, a najviše one s biblijskog područja.

Duda je sudjelovao već prije Drugoga vatikanskog sabora na međunarodnim mariološkim kongresima (npr. na IV. mariološkom kongresu u San Domingu s predavanjem *Ecce mater tua (Joh 19,27) in documentis romanorum pontificum*. A u ovom razdoblju B. Duda sudjelovao je gotovo na svim međunarodnim mariološkim kongresima i na domaćim mariološkim simpozijima i drugim vrstama mariološkog rada.

Na VI. međunarodnom mariološkom kongresu održao je predavanje *Marija i božansko promaknuće čovjeka*,²⁰ a pisao je i o Gospi Trsatskoj.²¹

Ante Katalinić

Napisao je više članaka o Mariji, osobito u časopisu *Glasnik Srca Isusova i Marijina* i drugdje. Ovdje bih istaknuo samo članak koji je objavljen poslije Drugoga vatikanskog sabora, a to je *Dinamična suvremenost Marijina lika*.²² U ovom članku iznosi misli Karla Bartha o Marijinoj suradnji u djelu otkupljenja.

---

¹⁸ Rudolf BRAJČIĆ, *Immaculata Corredemptrix*, *Marianum* 18 (1956) 177–195.

¹⁹ *Marianum* 20 (1958) 190–208.

²⁰ Bonaventura DUDA, *Marija i božansko promaknuće čovjeka*, BS 44 (1974) 219–231.

²¹ Bonaventura DUDA, *Nazaretska poruka Marijina Trsata*, Zagreb, *Brat Franjo*, 1991.

²² *Obnovljeni život* 1973, br. 2, str. 115–136.

Govori o reakcijama Drugoga vatikanskog sabora o poglavlju VIII. »Lumen gentium« citirajući najviše teologa Laurentina. Iznosi Laurentinovo djelo *Question mariale* (Paris, 1963), za kojega veli da je preglasio tobožnje negativne elemente u mariologiji. Pišući dalje o današnjoj krizi štovanja Marije oslanja se na Hansa Ursa von Balthasara (*Punti fermi*, Roma, 1972), Jeana Gallota (*Presenza di Maria nella vita cristiana*, Civiltà cattolica od 7. 10. 1972, str. 22–23). Oslanjajući se na te autore kritizira Laurentinovo djelo o Mariji.

Objavio je teološku studiju o velikom hrvatskom mariologu Laori Grizogonu.²³

Jordan Kuničić

Pisao je o Mariji već prije Drugoga vatikanskog sabora,²⁴ a poslije Sabora objavio je članak o Mariji *Ratio causalis regalitatis Beatae Mariae Virginis*.²⁵ Kuničić je bio plodan pisac i vrlo poznat propovjednik: u svojim je propovijedima po marijanskim prošteništima proslavljivao Bogorodicu i širio njezino štovanje.

Na VI. međunarodnom mariološkom kongresu u Zagrebu 1971. održao je predavanje *Egzistencijalizacija Marijina kulta danas*.²⁶

Adalbert Rebić

Objavio je više zbornika s bogatim mariološkim sadržajem, više znanstvenih i publicističkih članaka o Mariji u *Bogoslovskoj smotri* i u drugim časopisima (*Kana, Marija, Kažotić*) i organizirao mariološke kongrese u okviru međunarodnih marioloških kongresa i mariološke simpozije u Hrvatskoj.

1. Izvorni radovi

a) Svjedočanstvo Biblije o Mariji,²⁷ gdje iznosi biblijske podatke o Mariji.

b) Nauk o Mariji i štovanje Marije u razdoblju od 6. do 11. stoljeća,²⁸ gdje je obradio nekoliko marioloških kongresa i njihov doprinos mariologiji.

c) Mariološke prouke u Hrvata. Predavanje održano na Prvom hrvatskom mariološkom simpoziju u Splitu 1976.²⁹

---

²³ Ante KATALINIĆ, *Hrvatski mariolog Lovro Grizogon*, Filozofsko-teološki institut DI, Zagreb, 1971.

²⁴ Jordan KUNIČIĆ, *De BMV conceptione apud S. Thomam, Ephemerides mariologicae* 1958, 105–124.

²⁵ *Ephemerides mariologicae* 1963, 133–148.

²⁶ BS 42 (1972) 202–211.

²⁷ BS 41 (1971) 193–200.

²⁸ BS 44 (1974) 369–407.

²⁹ Adalbert REBIĆ, *Mariološke prouke u Hrvata*, u: *Bogorodica u hrvatskom narodu*, Split, 1978, str. 15–31.

d) Niz publicističkih članaka o Mariji objavio je u raznim časopisima.³⁰

2. Preveo i redigirao knjigu: P. Gaechter – A. Rebić, *Marija u Bibliji*, KS, Zagreb, 1970, str. 132.

3. Od 1974. do 1978. bio potpredsjednik HMI, a od 1978. do 1993. predsjednik HMI. Kao takav organizirao je hrvatske sekcije mariološkog kongresa, hrvatske mariološke simpozije (vidi gore) i objavljivao radove s tih znanstvenih skupova.

Celestin Tomić

Celestin Tomić objavio je nekoliko djela o Mariji: 1. *Marijina poruka* (Provincijalat franjevac konventualaca, Zagreb, 1975); 2. *Gospina krunica* (Provincijalat franjevac konventualaca, Zagreb, 1984). U tom djelu tumači, na temelju biblijskih tekstova, otajstva molitve krunice. 3. *Marija majka vjere* (Provincijalat franjevac konventualaca, Zagreb, 1988, 208 stranica). U tom djelu razmatra o Mariji, vjernici Židovki; o Mariji, prvoj kršćanki, i o Mariji u vjeri Crkve. 4. U djelu *Marija Majka* (Provincijalat franjevac konventualaca, Zagreb, 1984, stranica 126) piše o Mariji na temelju biblijskih tekstova i tekstova Drugoga vaticanskog sabora.

U tim djelima pisac tumači otajstva B. D. Marije na temelju biblijskih tekstova i tekstova crkvenog učiteljstva imajući u vidu propovjednike i svećenike kojima je to ponuđeno kao duhovna hrana.

Ostali pisci

O Mariji su u tom vremenu pisali i drugi pisci. Mirko Validžić, svećenik, pjesnik, objavio je djelce *Srce najveće majke* (Zagreb, 1968).

Anka Petričević (Sestra Marija od PT) napisala je teološko-mističnu studiju i meditaciju o Mariji pod naslovom *Marija – Majka ljubavi* (Split, Symposium, 1988).

Zvonko Kurečić priredio je i objavio *Pohvalu Bogorodici i Kristu čovjekoljupcu*, iz istočne liturgije (*Hymnos akthistos*, KS, Zagreb, 1986).

S. Marija Benita Prkačin objavila djelce o molitvi svete krunice *Krunica umom i srcem* (Zagreb, 1971).

Josip Buturac pisao je o svetištu Majke Božje Bistričke (*Marija Bistrica, 1209–1980. Povijest župe i prošteništa*, Zagreb, 1981). O Trsatskoj Gospi pisali su, osim već prije spomenutih pisaca, i Emanuel Hoško (*Na vrhu Trsatskih stuba*, Rijeka, 1991), Gabrijel Đurak (*Marijo Majko našeg Trsata*, Čakovec, 1967) i Paškal Cvekan (*Trsatsko svetište Majke Milosti i franjevci njeni čuvari*, Trsat, 1985).

---

³⁰ *Luka, Marijin slikar i teolog* (Kana 1984, svibanj, 14–16), *Svibanj, Marijin mjesec* (Kana 1984, svibanj, 16), *Mirjam, povijesna iz Nazareta* (Marija 1987, 144–251), *Marija Djevica* (Kažotić 1987).

Platon Plasajac objavio je marijanske duhovne vježbe i marijanske propovijedi pod naslovom *S Marijom* (Slavonski Brod, 1967).

Zoran Plenković pisao je propovijedi o Blaženoj Djevici Mariji (*Zdravo Marijo*, Korčula, 1979).

J. Jenko, salezijanac, objavio je 31 predavanje, odnosno propovijed, o Marijinim krepostima (*Marija i suvremeni svijet*, Zagreb, 1971).

Mato Jović obradio je svibanjska čitanja o Blaženoj Djevici Mariji (*Marija i obitelj*, Zagreb, 1972).

Neven Jurica i Božidar Petrač objavili su izvrsno djelo o novijoj hrvatskoj marijanskoj lirici (*Duša duše Hrvatske*, Mostar, 1988).

Pjesme o Mariji objavio je Marijan Čagalj (*Pili smo Materinsko mlijeko*), vlastita naklada, Nova Sela, 1967).

Jeronim Šetka objavio je razmatranja o Blaženoj Djevici Mariji (*Kraljica srdaca*, Split, 1969).

Prijevod na hrvatski jezik

U vremenu poslije Drugoga vatikanskog sabora objavljena su i prevedena djela o Mariji, od kojih bi trebalo spomenuti djelo glasovitog teologa Karla Rahnera *Marija, Majka Gospodinova* (KS, Zagreb, 1980), djelo teologa Charlesa Journeta *Marija, Majka Crkve* (Zagreb, HKD, 1967) i djelo Jeana Galota *Milosti puna* (Zagreb, Vrelo života, 1968). To su teološka djela koja su, bez sumnje, imala velik utjecaj na mariološku izobrazbu studenata teologije i svećenika.

Spomena je vrijedno i djelce zaragoškog nadbiskupa Alvareza Eliasa Yanesa, objavljeno prilikom održavanja mariološkog kongresa u Zaragozi, *Marija iz Nazareta, Djevica i Majka* (Zagreb, KS, 1979), koji vrlo sržno tumači nauk Crkve o Mariji.

Za razumijevanje marijanskih ukazanja i marijanskih poruka na hrvatski je jezik prevedeno djelo teologa Germana Rovire (*Gospina ukazanja i poruke*, Split, CuS i Sveta baština, Duvno, 1986). Tu su opisani biblijsko-teološko obrađeno i kriteriji istinitosti Marijinih ukazanja i njezinih poruka.